

УДК 30.101.52
Семикопєнова С. В.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СТАТИСТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ГОТЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Статтю присвячено питанням формування системи статистичних показників діяльності готельних підприємств. Побудовано систему показників та визначені методичні підходи до їх обчислення.

Вступ

Кількісна оцінка стану та розвитку готельного господарства України неможлива без використання статистичних показників. Під час дослідження проявів масових явищ і процесів, їх змін у часі, зв'язків та закономірностей, що виникають на їх основі, статистика дає їм науково обгрунтоване кількісне відображення, визначає їх економічний зміст. Якісний зміст показника визначається суттю явища і відбивається в його назві: прибутковість, привабливість, забезпеченість тощо. Кількісна сторона подається числом та його вимірником. Але будь-який показник є однобічним, тобто відтворює лише одну грань процесу, що вивчається. У нашому випадку - це процес розвитку діяльності готельних

підприємств України. Виникає необхідність комплексного використання показників, а саме необхідність створення системи показників, що надасть нам можливість повного відображення та проведення комплексного аналізу складних за своєю природою явищ.

Система показників — це сукупність специфічних та узагальнюючих показників, що побудована у логічній послідовності, яка дозволяє перетворити групу показників на єдиний комплекс характеристик та отримати максимально ґрунтовну інформацію для подальшого аналізу будь-якого масового процесу чи явища. Отже, в кожному конкретному випадку статистичні показники різняться між собою обсягом вихідної інформації, особливостями їх обчислення, за-

гальною величиною, але вони взаємопов'язані та зазвичай не розглядаються окремо один від одного [4,5,7].

Постановка завдання

Мета нашої статті - обґрунтувати систему показників, яка б характеризувала розвиток діяльності готельних підприємств України як послідовний процес від отримання загальнодоступної первинної інформації до її використання в процесі всебічного аналізу діяльності установ готельної галузі.

Результати дослідження

На розвиток ринку готельних послуг, як і на будь-яку іншу сферу економіки, впливає багато факторів, і це, в свою чергу, визначає необхідність формування показників, які б дали можливість всебічно проаналізувати й оцінити діяльність підприємств готельного сектору. Система показників діяльності готельних підприємств наведена в табл. 1.

Показники кожного з визначених блоків обчислюємо за певною методикою. За методикою розрахунку показники системи поділяються на абсолютні, відносні та середні. Розглянемо вищенаведені показники діяльності готельних підприємств більш детально, для цього скористаємося таблицями (таблиці 2, 3, 4, 5, 6), які розроблені нами для наочності матеріалу. Так, загальноекономічні показники подано в табл. 2.

Як видно з табл. 2, загальноекономічні показники діяльності готельних підприємств кількісно характеризують величину ознак, що вивчаються, в певних одиницях виміру. Загальноекономічні показники визначаються в цілому за сукупністю всіх підприємств готельного господарства країни. В принципі, вивчення цих показників має бути першим кроком у процесі аналізу, оцінки та прогнозування економічного стану та розвитку готельного господарства, як у цілому по Україні, так і по регіонах, оскільки вони допомагають нам зрозуміти та побачити інтенсивність процесів розвитку різних напрямів діяльності готельних підприємств [6]. Інформаційною базою обчислення загальноекономічних показників слугують первинні матеріали у вигляді звітностей: Форма № 1-готель «Звіт про роботу готелю», Форма № 1-ТУР (к) та Форма № 1-ТУР.

Результати господарювання діяльності підприємств вивчають за допомогою фінансових показників (табл. 3).

Як видно з табл. 3, рентабельність підприємств готельного господарства характеризується сукупністю показників, які виражають наявність, доціль-

Таблиця 1. Система показників діяльності готельних підприємств

Блоки показників	Назва показників
Загальноекономічні показники	<ul style="list-style-type: none"> • Середня місткість готельного підприємства • Середня кількість номерів готельного підприємства • Середня житлова площа номерів готельного підприємства • Кількість готельних підприємств в Україні на 1 млн мешканців • Середня кількість наданих готельним підприємством людино-днів • Середня кількість наданих готельним підприємством людино-днів іноземним громадянам • Середня чисельність працівників у готельному підприємстві • Завантаженість готельного підприємства
Фінансові показники	<ul style="list-style-type: none"> • Дохід від експлуатації у розрахунку на одне місце • Дохід від експлуатації у розрахунку на одну людино-добу наданих послуг • Прибуток • Прибуток у розрахунку на одне місце • Прибуток у розрахунку на одного працівника • Прибуток у розрахунку на одиницю витрат
Показники якості обслуговування	<ul style="list-style-type: none"> • Середня кількість місць у номері • Середня житлова площа номера • Середня житлова площа в розрахунку на одне місце • Питома вага номерів «люкс» та «напівлюкс» у загальній кількості номерів • Питома вага структурних підрозділів у їх загальній кількості • Питома вага додаткових підрозділів • Кількість працівників у розрахунку на одне місце • Кількість працівників у розрахунку на тисячу людино-днів
Показники забезпеченості послугами готельних підприємств у регіоні	<ul style="list-style-type: none"> • Кількість готельних підприємств у регіонах у розрахунку на 1000 жителів • Житлова площа готельних підприємств у розрахунку на 1000 жителів • Кількість номерів у розрахунку на 1000 жителів • Кількість місць у розрахунку на 1000 жителів
Інтегрований показник інвестиційної привабливості регіону	<ul style="list-style-type: none"> • Кількість місць готельних підприємств • Завантаженість готельних підприємств • Прибутковість діяльності готельних підприємств

ність розміщення та ефективність використання фінансових ресурсів готельного підприємства, його реальні та потенційні фінансові можливості.

Зазначені показники діяльності готельного господарства є синтетичними показниками виробничо-господарської і фінансової діяльності. Аналіз доходності та прибутковості підприємств передбачає оцінку діяльності їх у минулому, на сьогодні та в майбутньому і базується на загальній звітності (Форма № 1-ТУР (к); Форма № 1-ТУР) та фінан-

Таблиця 2. Загальноєкономічні показники діяльності готельних підприємств

Показник	Одиниця виміру	Методика розрахунку
Середня місткість готельного підприємства	кількість місць	місткість готельних підприємств
		кількість готельних підприємств
Середня кількість номерів готельного підприємства	одиниць	кількість номерів
		кількість готельних підприємств
Середня житлова площа номерів готельного підприємства	м ²	житлова площа номерів кількість готельних підприємств
Кількість готельних підприємств в Україні на 1 млн мешканців	готельних підприємств	кількість готельних підприємств чисельність населення * fnonnnn
Середня кількість наданих готельним підприємством людино-днів	людино-днів	загальний час перебування в готельних підприємствах кількість готельних підприємств
Середня кількість наданих готельним підприємством людино-днів іноземним громадянам	людино-днів	загальний час перебування в готельних підприємствах іноземців кількість готельних підприємств
Середня чисельність працівників у готельному підприємстві	осіб	чисельність працівників у готельних підприємствах
		кількість готельних підприємств
Завантаженість готельного підприємства	%	час перебування в готельних підприємствах (людино-днів) * 100 %
		365 * місткість готельних підприємств

Таблиця 3. Фінансові показники діяльності готельних підприємств

Показник	Одиниця виміру	Методика розрахунку
Дохід від експлуатації у розрахунку на одне місце	тис. грн	дохід від експлуатації готельних підприємств
		місткість готельних підприємств
Дохід від експлуатації номерів у розрахунку на одну людино-добу наданих послуг	тис. грн	дохід від експлуатації готельних підприємств загальний час перебування в готельних підприємствах
Прибуток	тис. грн	доходи - витрат
Прибуток у розрахунку на одне місце	тис. грн	прибуток місткість готельних підприємств
Прибуток у розрахунку на одного працівника	грн	прибуток
		чисельність працівників
Прибуток у розрахунку на одиницю витрат	%	прибуток витрати *100

совій звітності (Форма №1-готель «Звіт про роботу готелю»), - інформації, що, на жаль, не є загальнодоступною. Тому такий аналіз може бути здійснений лише управлінським персоналом підприємств готельного господарства. Варто наголосити, що за цими формами звітуються лише юридичні особи. А враховуючи той факт, що на сьогодні багато підприємств змінюють свою форму власності, оскільки зростає приватний сектор,

офіційна статистика є фрагментарною, і в цьому полягає проблема достовірності отриманих даних. Проте збір показників фінансової діяльності готельних підприємств є необхідним для досконалого планування, контролю та прогнозування фінансового стану готельного господарства України в цілому.

Що ж до показників якості, вони наведені в табл. 4.

Таблиця 4. Показники якості обслуговування

Показник	Одиниця виміру	Методика розрахунку
Середня кількість місць у номері	місць	місткість готельних підприємств
		кількість номерів
Середня житлова площа номера	м ²	житлова площа номерів
		кількість номерів
Середня житлова площа в розрахунку на одне місце	м ²	житлова площа номерів
		місткість готельних підприємств
Питома вага номерів класу «люкс» («напівлюкс»)	%	кількість номерів класу «люкс» («напівлюкс») * 100 загальна кількість номерів
Питома вага структурних підрозділів готельних підприємств (ресторан, бар, автостоянка, сауна, пральня, тощо)	%	кількість підрозділів готельних підприємств * 100 загальна кількість підрозділів
Питома вага додаткових підрозділів у готельних підприємствах	%	кількість додаткових підрозділів готельних підприємств * 100
		загальна кількість додаткових підрозділів
Кількість працівників готельних підприємств у розрахунку на одне місце	осіб	чисельність працівників готельних підприємств
		місткість готельних підприємств
Кількість працівників готельних підприємств у розрахунку на тисячу людино-днів	осіб	чисельність працівників готельних підприємств * 1000 загальний час перебування в готельному підприємстві (людино-днів)

Проблема якості на сьогодні є актуальною для всіх вітчизняних суб'єктів господарювання, в тому числі й для готельних підприємств. Особливо це виявилось при переході до ринкової економіки. Багато готельних підприємств, що не приділяли уваги питанням якості обслуговування, залишаються неконкурентноспроможними. Технічний рівень обладнання, рівень обслуговування на вітчизняних готельних підприємствах значно нижчі від рівня їх аналогів в індустріально розвинених країнах. Система визначення рівня якості готельних послуг в Україні базується на стандарті ДСТУ ISO 9002 з урахуванням вимог ДСТУ ISO 9004, що зареєстровані в Мін'юсті 15.04.1999 р. Згідно із Законом України «Про заходи щодо подальшого розвитку туризму», Державної програми розвитку туризму на 2002-2010 і наказу Держстандарту України від 27.01.1999 № 37, була введена обов'язкова сертифікація якості готельних послуг відповідно до цих стандартів [1, 2, 8]. На нашу думку, якість послуг готельного господарства - це комплексне поняття, що всебічно характеризує ефективність діяльності, стиль управління, стратегію, маркетинг і організацію надання послуг. Тому ефективне управління якістю є однією з найбільш актуальних проблем діяльності сучасних готельних підприємств. Але оскільки якісні показники мають

комплексний характер, їх стає важко розрахувати, виходячи з наявної статистичної звітності. Тому для оцінки якості діяльності підприємств готельного господарства необхідно проводити спеціально організовані статистичні обстеження (інструментарії для проведення яких розроблено автором статті), що дозволять нам отримати більш деталізовану і різносторонню інформацію щодо загальних та додаткових послуг готельного підприємства. Показники, що зазначені вище (у табл. 4) та нижче (у табл. 5), можна застосовувати лише як окремі ознаки якості.

Показники забезпеченості послугами підприємств готельного господарства у регіонах, як уже зазначалось, теж є свого роду окремими ознаками показників якості, оскільки *якість готельних послуг* - це вся сукупність їх особливостей, ознак і характеристик, що спираються на здатність того чи іншого регіону задовольнити заявлену або очікувану потребу клієнтів у якісному обслуговуванні. Інформаційною базою для аналізу цих показників слугують ті ж самі форми звітності та Internet-сайти, що надають нам можливість знайти дані, які стосуються чисельності населення у регіонах [9, 10].

Інтегрований показник **інвестиційної привабливості регіону** щодо діяльності готельних підприємств - це показник доцільності вкладення

Таблиця 5. Показники забезпеченості послугами готельних підприємств у регіоні

Показник	Одиниця виміру	Методика розрахунку
Кількість готельних підприємств у регіонах у розрахунку на 1000 мешканців	готельних підприємств	кількість готельних підприємств у регіоні чисельність населення у регіоні *1000
Житлова площа готельних підприємств у розрахунку на 1000 жителів	м ²	житлова площа готельних підприємств *1000
		чисельність населення
Кількість місць у розрахунку на 1000 мешканців	місць	місткість готельних підприємств *1000
		чисельність населення
Кількість номерів у розрахунку на 1000 жителів	одиниць	кількість номерів *1000
		чисельність населення

у регіон тимчасово вільних грошових коштів на розвиток в ньому готельного господарства. Такі показники пов'язані з трьома індексами, а саме: з індексом кількості місць готельних підприємств, з індексом завантаженості готельних підприємств та з індексом прибутковості діяльності готельних підприємств. Методика розрахунку цих індексів наведена у табл. 6.

Таблиця 6. Інтегрований показник інвестиційної привабливості готельного господарства у регіоні

Назва показника	Методика розрахунку
Кількість місць готельних підприємств	фактична кількість місць готельних підприємств в /-му регіоні
	середня кількість місць в Україні
Завантаженість готельних підприємств	рівень завантаженості готельних підприємств в /-му регіоні
	середній рівень завантаженості готельних підприємств в Україні
Прибутковість діяльності готельних підприємств	прибуток у розрахунку на одне місце готельного підприємства в /-му регіоні
	середній прибуток у розрахунку на одне місце готельного підприємства в Україні

Показник кількості місць готельних підприємств засвідчує популярність окремих регіонів, враховуючи комплекс їх виробничих, культурних, адміністративних, рекреаційних та інших факторів.

Якщо цей показник > 1 , то привабливість регіону більша, якщо < 1 - менша, ніж можна сподіватися, виходячи із загальних для України закономірностей.

Варто також наголосити, що показники кількості місць і завантаженості доповнюють один одного, оскільки місць у готельних підприємствах може бути багато, але їх завантаженість низька, чи навпаки, внаслідок недостатньої кількості місць спостерігається їх висока завантаженість.

Отже, інтегрований показник інвестиційної привабливості готельного господарства у регіоні

дорівнює додатку трьох отриманих індексів, поділеному на 3.

Значущість цього показника є надзвичайно великою, оскільки отриманий результат впливає на прийняття інвесторами рішень щодо грошових вливань з метою підтримки розвитку діяльності регіональних готельних підприємств. Парадигма сталого розвитку готельного господарства в Україні означає не лише припинення будь-якого спаду і подолання кризових явищ, а й вихід підприємств готельного господарства на режим стабільного соціально-економічного зростання, яке може бути забезпечене лише шляхом підвищення конкурентноздатності цього сектору. А це, в свою чергу, передбачає підвищення якості обслуговування, підтримку матеріально-технічної бази, тобто створення умов, мотивів і стимулів для розширення інвестиційної діяльності - головного завдання структурної перебудови, мети регіонального управління, орієнтованого на власний потенціал [3, 6]. Це з необхідністю зумовлює зростання ролі регіонального чинника в нашому контексті, а значить і формування такого механізму управління локальними інвестиційними процесами, за допомогою якого регіон міг би концентрувати на своїй території інвестиції для вирішення важливих соціально-економічних проблем, пов'язаних з готельним господарством. У зв'язку з цим ми бачимо всю значущість та особливу актуальність розробки, формування, оцінки і якісного використання показників інвестиційного потенціалу регіону.

Висновки

Отже, за результатами проведеного дослідження, ми побачили, що на ринок готельних послуг впливає багато факторів, які потребують кількісної оцінки та всебічного аналізу. Зрозуміло, що це і визначило необхідність формування системи показників для здійснення комплексного аналізу діяльності підприємств готельного

господарства. Сформована нами система є основою структурованого оцінювання змін у роз-

витку готельного господарства як у цілому по Україні, так і за її окремими регіонами.

1. Державна програма розвитку туризму на 2002-2010 роки.
2. Закон України «Про заходи щодо подальшого розвитку туризму», затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р
3. *Вашків П. Г., Пастер П. І.* Статистика підприємництва: Навч. посібник.- К.: Слобожанщина, 1999.
4. *Герасименко С. С., Головач А. В., Єріна А. М.* Статистика: Підручник,- 2-ге вид., - К.: КНЕУ, 2000.
5. *Галицька Е. В., Ковтун Н. В.* Фінансова статистика: Навчальний посібник,- К.: ВПЦ «Київський університет», 2004.
6. Економічний аналіз: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця.- Житомир: ПП «Рута», 2003.
7. *Єріна А. М., Мазуренко О. К., Пальян З. О.* Економічна статистика: Практикум.- К., 2002.
8. www.nau.kiev.ua
9. www.citiesl.narod.ru
10. www.gmdh.net/pop/ustat.htm

S. Semykolenova

METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE INDEXES SYSTEM FORMATION IN THE PROCESS OF THE HOTEL ENTERPRISES DEVELOPMENT

The article is dedicated to the questions of statistical indexes system forming in the process of hotel enterprises development. The indexes system was built and the methodological approaches as for their estimations were determined.